

Georgeta Roșu

Ion Blăjan

Olăritul - meșteșug și artă

*

Pottery - Craft and Art

Cuvânt înainte / <i>Foreword</i>	5
I. Olăritul - meșteșug demiurgic / <i>Pottery, a demiurgic craft</i>	7
II. Materie primă, materiale auxiliare și unelte / <i>Raw material, auxiliary materials and tools</i>	11
III. Metamorfoza lutului / <i>The Metamorphosis of clay</i>	21
IV. Ritmuri și sunete / <i>Rhythms and sounds</i>	27
V. Obiectele din lut și riturile magico-religioase / <i>Clay vessels and magic-religious rituals</i>	33
Ulcioare de nuntă / <i>Wedding Jugs</i>	38
Elemente de arhitectură din lut / <i>Architectural Clay Elements</i>	42
Jucării din lut / <i>Clay Toys</i>	48
Simbolică și ornamentală / <i>Symbolism and Ornamental</i>	52
VI. Rețetar țărănesc în vase din lut / <i>Pottery and Peasant Cuisine</i>	66
Note / Notes	79
Glosar / <i>Glossary</i>	81
Bibliografie selectivă / <i>Selected bibliography</i>	83
Catalog / <i>Catalogue</i>	85
Harta României / <i>Romania's Map</i>	179

I. Olăritul - meșteșug demiurgic

La babilonieni și akkadieni, omul primordial Enkidu a fost creat de zeița Aruru (nu întâmplător și divinitate protectoare a olăritului). După ce și-a spălat mâinile, Aruru ar fi luat „o bucată de lut și a azvârlit-o pe pământ plămădindu-l pe Enkidu, un viteaz...“.

Meșteșugul confecționării vaselor din lut s-a născut și s-a dezvoltat în cadrul unor societăți care aveau despre lume, un model sacralizat; olarii se situau printre „oamenii focului“ fiind executanții unor operațiuni cu caracter demiurgic (Mircea Eliade).

Adam, omul primordial, bărbatul biblic, a fost și el, inițial o bucată de lut. Dumnezeu a luat țărână, a făcut un trup și a trimis asupra lui suflare de viață pentru ca astfel, să devină ființă vie.

Există legende care vorbesc despre olari ca despre personaje care ar fi căpătat darul de a lucra lutul de la Dumnezeu însuși; și pentru că nu aveau suflare divină, aceștia au pus vasele la ars, făcându-le astfel să dăinuie în timp.

La baza acestor legende stă de fapt o dublă metamorfoză: aceea a transformării omului în lut și a lutului în om, vasul de pământ fiind asemănat cu trupul omului. De aceea vasele au „gură“, au „buze“ bine conturate, au „gât“, „brațe“ (toarte) și au „mijloc“ sau „pântec“ realizându-se astfel, metaforic, transferul om-lut. Un exemplu în acest sens este localitatea Româna (Olt), unde ulcioarele de nuntă lucrate de olarul Trușcă C. Marin au „bot“ (gură); „măr“ (gulerul din jurul gâtului), „burtă“ (corp) și „mănușă“ (toartă).

Apariția formelor din ceramică este legată direct de meșteșugul împletiturilor. Primii oameni și-au creat vasele în care își păstrau rezervele de grâu sau porumb din nuiele împletite pe care, pentru a evita pierderea boabelor, au început să le lipească cu lut înmuiat cu

I. Pottery, a demiurgic craft

With the Babylonians and the Akkadians, the primordial man, Enkidu, was created by goddess Aruru (not by chance, she was the protector of pottery). After washing her hands, Aruru took “a lump of clay and threw it on the ground moulding Enkidu, a brave man...”

The craft of shaping clay pots took shape and developed in societies that had a sacralized model of the world; potters ranked among “people of fire”, carrying out operations with a demiurgic character (Mircea Eliade).

In the beginning, Adam, the primordial man, the biblical man, was a piece of clay himself. God took some earth, made a body and breathed life into it so that it could become a living human.

There are legends depicting potters as characters who got the gift of shaping clay from God himself; and since they had no divine breathing, they fired the pots and thus made them survive in time.

Those legends are actually based on a double metamorphosis: turning man into clay and clay into a human, the clay pot being likened to man's body. That is why, pots have “mouth”, well-defined “lips” (rims), “neck”, “arms” (handles) and “waist” or “belly”, the man-clay transfer thus taking place metaphorically. An example in this sense is the village of Româna (Olt), where wedding jugs made by potter Trușcă C. Marin have “mouth”; “apple” (the collar round the neck), “belly” (body) and “glove” (handle).

The appearance of ceramic forms is directly linked to wickerwork. Primitive people made pots where they kept their wheat or maize reserves from thin dry branches woven together, which they started sticking with clay dipped into water so as to avoid the loss of grains. In time, they gave up the wicker structure and

apă. Cu timpul, au renunțat la structura de nuiete și au început să modeleze vasele din fâșii de lut (suluri) pe care le așezau în spirală, dinspre fundul spre gura piesei.¹ După înălțarea pereților aceștia erau netezi și pentru că erau groși și inegali; apoi li s-au pus câte două toarte pentru a fi ușor transportate atunci când erau încărcate cu grâu sau alte rezerve de hrană.

Pentru că unele erau folosite și la pregătirea hranei trebuia micșorată porozitatea pereților. De aceea vasele erau lăsate să stea acoperite într-o fierțură de tărâțe ce avea rolul de a le astupa porii (se cricăluiau). Această tehnică veche de modelat, din suluri de lut, atestată în diferite zone ale lumii (America de Sud) s-a practicat și în țara noastră, în localități de pe cursul superior al Mureșului (Deda și Bradu). Alte influențe, venite din Asia Mică și Grecia pot fi recunoscute în ceramica neolitică Criș-Starcevo (anul 5000 î.e.n.) sau în culturile neolitice ale marilor arii culturale europene și est-mediteraneene, în ceramica pictată de Cucuteni (din Moldova) (1) și în Sud-Estul Transilvaniei.

Pentru aceeași perioadă, în sudul țării evocăm vasele din ceramică pictată, din stațiunea arheologică Boian-Gumelnița (2), pe cele descoperite în vestul țării (Transilvania), aparținând culturii Vinca-Turdaș, precum și pe acelea găsite de arheologi în stațiunea Vădastra (vase și plastică mică). Toate aceste piese sunt caracterizate de geometrism, predominând decorul format din cercuri, spirale și meandre, colorate în roșu-brun.

began to shape pots from strips of clay (coils), which they put spiral wise, from the bottom to the top of the piece.¹ After shaping the walls, they smoothed them out because they were thick and unequal; then two handles were attached to each pot so that it could be easily carried when it was filled with wheat or other food reserves.

As some pots were also used to prepare the food, the porosity of walls had to be diminished. That is why, pots were left covered in a boiled bran liquid meant to fill up the pores. This old shaping technique from clay coils present in various areas of the world (South America) has been used in our country too, in localities on the upper course of the Mureș river (Deda and Bradu).

Other influences, coming from Asia Minor and Greece are apparent in the Criș-Starcevo Neolithic ceramics (the year 5000 B.C.) or in the Neolithic cultures of the big European and East-Mediterranean cultural areas, in the Cucuteni painted ceramics (from Moldavia) (1) and in South-Eastern Transylvania.

From the same period of time, in Southern Romania, worth mentioning are the painted ceramic pots from the Boian-Gumelnița (2) archaeological site, those discovered in the Western part (Transylvania), belonging to the Vinca-Turdaș culture, as well as those found by archaeologists in the Vădastra site (pots and small art objects). All those pieces are characterized by geometrism, pride of place being held by the design made up of red-brown circles, spirals and meanders.

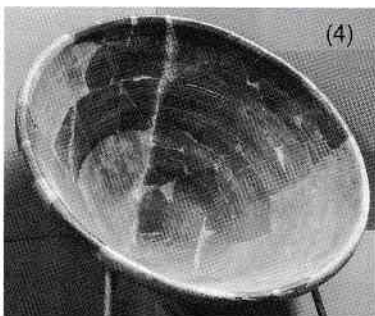
Aceeași dominantă geometrică a decorului se regăsește și pe ceramica din epoca bronzului descoperită în stațiunile Periam, Otomani, Monteoru (3), Gârla Mare, Cârna, pentru ca în jurul anilor 1100-800 î.e.n., în plină epocă a fierului, să devină tot mai prezente elementele zoomorfe și foarte rar cele antropomorfe (cărora li se vor adăuga în secolul VII î.e.n. influențele primelor colonii milesiene).

The same predominantly geometrical design is to be found on the ceramics from the Bronze Age discovered in the Periam, Otomani, Monteoru (3), Gârla Mare, Cârna sites, while around 1100-800 B.C., in full Iron Age, zoomorphic elements gain ground, the anthropomorphic motives being very rare (adding up will be the influences of the

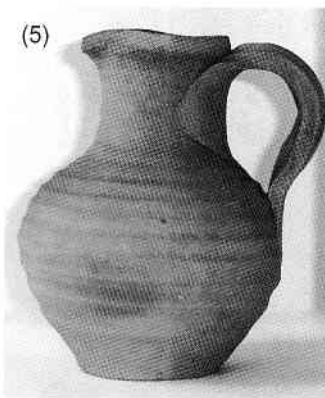
first Milesian colonies in the 7th century B.C.).

Începând cu secolele IV-III î.e.n. este evidentă apariția unor forme de ceramică aparținând geto-dacilor (4), tehnicile de modelare, tipologia vaselor și decorul acestora regăsindu-se până în zilele noastre în producția unor centre de olărit. Peste acest fond autohton, aveau să se suprapună în timp influențe meridionale grecești, dar mai ales romane (5).

Starting with the 4th-3rd centuries B.C., ceramics belonging to the Getae-Dacians appeared (4), the shaping techniques, the types of pots and their design being manifest in the production of pottery centres up to our day. Over time, this native background was overlapped by Southern Greek and especially Roman influences (5).

In the Middle Ages, Romanian ceramics falls within the area of Byzantine luxury ceramics, which will impose the sgraffito technique and a large chromatic variety of the design.

Referindu-ne la evul mediu, ceramica românească se înscrie în aria ceramicii bizantine de lux, care va impune tehnica sgrafitată și o mare varietate cromatică a decorului.

Descoperirile acestei perioade, puse în lumină de săpăturile din Suceava, Curtea de Argeș, Păcuiul lui Soare, sunt tot atâtea atestări ale moștenirii romano-bizantine în spațiul românesc, transmise olăriei din Horezu, Oboga (Oltenia), Monteoru (Muntenia), Rădăuți și Kutu (Moldova) și Valea Izei și Vama (Transilvania).

Astfel, ceramica se constituie într-un important criteriu istoric de datare și identificare a unei comunități, reprezentând totodată și un element distinctiv culturii acesteia.

The finds of that period, brought to light by the excavations in Suceava, Curtea de Argeș, Păcuiul lui Soare, are as many testimonies of the Roman-Byzantine legacy in the Romanian space, handed down to the pottery centres in Horezu, Oboga (Oltenia), Monteoru (Muntenia), Rădăuți and Kutu (Moldova) and Valea Izei and Vama (Transylvania).

So, ceramics is an important historical criterion of establishing the age of and identifying a community, also representing a distinct element of its culture.

În Transilvania, studiile au evidențiat că în Hațeg și Bihor s-a produs ceramică românească; la Rupea și în satele vecine s-a lucrat ceramică săsească iar în secuime ceramică ungurească. Dar au existat și zone sau centre în care trăind laolaltă, olarii români cu cei maghiari sau sași au lucrat același gen de ceramică, adesea manufacturieră (Turda, Ocna Sibiului, Dej, Bistrița).² Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, olarii români de pe cursul superior al Mureșului, la Toplița sau dintre Tâlmaciu și Făgăraș, cei din Țara Bârsei, Țara Sebeșului sau din Bârgău, lucrau o ceramică de folosință cotidiană, de bună calitate și ieftină, pentru care găseau cumpărători și printre familiile de sași și maghiari.³ La fel s-a întâmplat și în centre ca Baia Mare, Cluj, Turda, Făgăraș. Și aici olarii români lucrau alături de cei maghiari sau sași.

Secolul al XIX-lea avea să aducă o decădere a olăritului, ideile democratice ale anului revoluționar 1848 anulând Regulamentele specifice breslei olarilor.

Olăritul nu a dispărut ca meșteșug, ci a fost continuat mai ales în cadrul atelierului gospodăresc, cu o revenire spectaculoasă a acestei ramuri a creației populare, ale cărei valori estetice și tehnice au fost conștientizate abia în secolul al XX-lea.⁴

Memoria populară păstrează încă vie diversitatea obiectelor create din lut, nelipsite din casa țăranului sau a orășeanului și care s-au aflat adesea printre darurile obișnuite la nunți și la pomenile pentru morți.

Studies in Transylvania have shown that Romanian pottery objects have been made in Hațeg and Bihor; Saxon pottery objects have been made in Rupea and the neighbouring villages and Hungarian ceramics in the Szecklers' Land. But there were areas or centres where living together, Romanian potters and ethnic Hungarian or Saxon potters made the same type of ceramics, often a manufactured one (Turda, Ocna Sibiului, Dej, Bistrița).² In the late 18th century, Romanian potters on the upper course of the Mureș, in Toplița or between Tâlmaciu and Făgăraș, those in the Bârsa Land, the Sebeș Land or in Bârgău made high quality and cheap ceramics for everyday use, finding buyers also among the Saxon and ethnic Hungarian families.³ And so it happened in such centres as Baia Mare, Cluj, Turda, Făgăraș. Romanian potters would work together with ethnic Hungarian or Saxon potters there too.

The 19th century saw the decline of pottery, the democratic ideas of the 1848 revolutionary year annulling the Regulations specific to the potters' guild.

Pottery is not extinct as a craft, it has been carried on particularly in household workshops, with a spectacular comeback of that branch of folk creation, whose aesthetic and technical values were highlighted hardly in the 20th century.⁴

Folk memory still keeps alive the diversity of clay objects, which have always been present in the houses of peasants or townsfolk and have often been given as the usual wedding presents and as alms for the dead.

Fluierice / Pipes
sec. XX / 20th century

Cuci / Cuckoos
Vlădești, Vâlcea

Păpuși / Dolls
Pisc, Ilfov

Fluierice / Pipes
sec. XX / 20th century

Cloșcă cu pui, cocoș, gâscă, curcan, păun /
Brood with chicks, rooster, goose, turkey,
peacock
Pisc, Ilfov

Păpuși-fluier / Dolls-shaped pipes
sfârșitul sec. XIX / the end of 19th century
Oboga, Olt

"Cântăreața" / "The Singer"

Farfurie, ulcior, cante / *Plate, jug, pot, mugs*
sec. XX / *20th century*
Vadu Crișului, Bihor

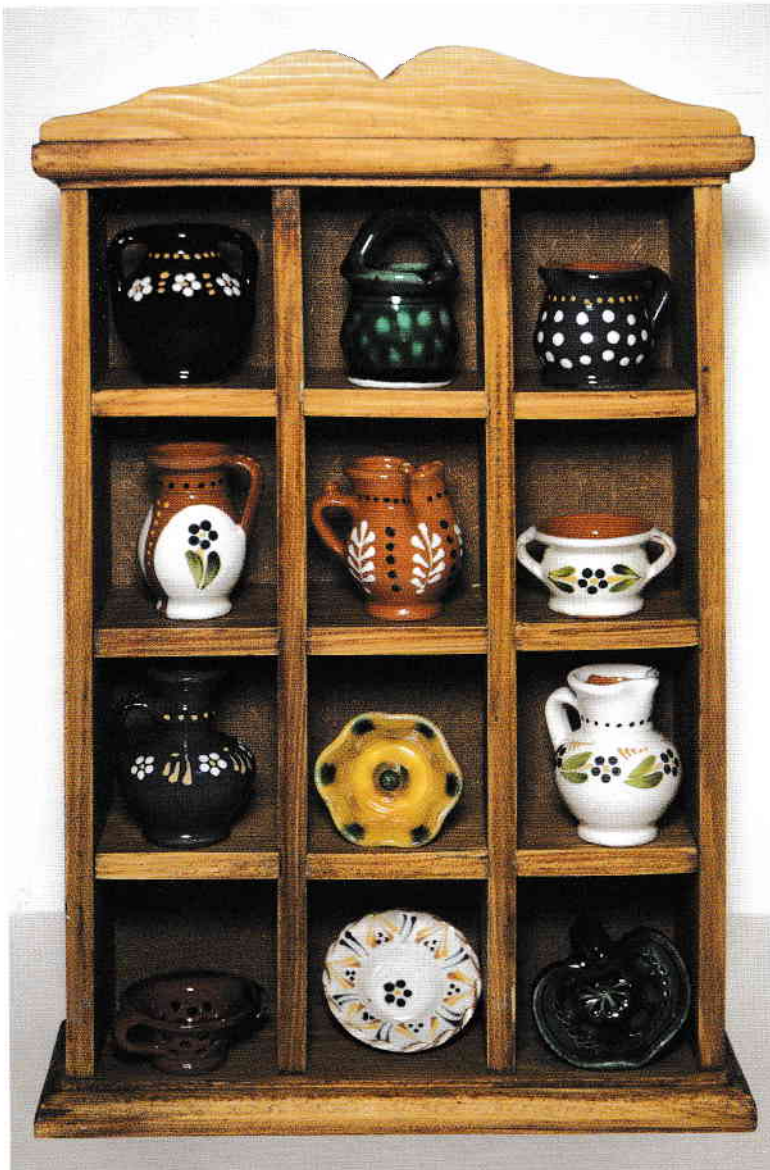
Farfurie, ulcior, cante / *Plate, pot, mugs*
sec. XX / *20th century*
Vadu Crișului, Bihor

Păpușică / *Doll*
sec. XX / *20th century*
Baia Mare, Maramureș

Dulăpior cu vase / Toy cupboard with kitchenware
sec. XX / 20th century
Baia Mare, Maramureș

Formă de cozonac, crăticioară, coșuleț /
Cake mould, pot, basket
Rădăuți, Suceava

Păpușă-puşculiță / Doll-shaped money box
Baia Mare, Maramureș

Cocoș, papagal și porumbel /
Rooster, parrot and pigeon
Vlădești, Vâlcea

Jucării / Toys
sec. XX / 20th century

Pupăză, porumbel și cocoș /
Hopae, pigeon and rooster
Vlădești, Vâlcea

Pupăză și privighetoare /
Hoopae and nightingale
Vlădești, Vâlcea